

УДК 398(497.11):001.8(477)

DOI <https://doi.org/10.15407/nte2026.01.052>

МИКИТЕНКО ОКСАНА

докторка філологічних наук, провідна наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (Київ, Україна).

ORCID 0000-0001-7613-8557

МУКУТЕНКО OKSANA

a Doctor of Philology, a leading research fellow at Ukrainian and Foreign Folkloristics Department of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

ORCID 0000-0001-7613-8557

Бібліографічний опис:

Микитенко, О. (2026) Сучасна сербська фольклористика на сторінках журналу «Народна творчість та етнологія». *Народна творчість та етнологія*, 1 (409), 52–61.

Mykytenko, O. (2026) Contemporary Serbian Folkloristics on the Pages of “Folk Art and Ethnology” Journal. *Folk Art and Ethnology*, 1 (409), 52–61.

© Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2026. Опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

СУЧАСНА СЕРБСЬКА ФОЛЬКЛОРИСТИКА НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ ТА ЕТНОЛОГІЯ»

Анотація / Abstract

Статтю присвячено рецепції сучасної сербської фольклористики в Україні, і в цьому контексті представлено публікацію наукових праць сербських фольклористів у журналі «Народна творчість та етнологія. Сербська фольклористика» (№ 2/2012). Спецвипуск часопису було опубліковано в результаті реалізації спільного міжнародного проекту між Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, Белградським університетом та Інститутом балканістики Сербської академії наук і мистецтв (САНМ). Видання містить двадцять наукових статей, у яких розглядається актуальна проблематика широкого міждисциплінарного характеру; репрезентовано напрями фольклористичних досліджень у різних наукових і освітніх інституціях Сербії. Значення публікації пов'язано з увагою, що приділяється нематеріальній культурній спадщині як чинникові національної (української та сербської) ідентичності; водночас наголошено на антропоцентричних засадах сучасної науки та модерному підході до аналізу фольклорного тексту. У межах сучасних антропоцентричних ідей особлива увага зосереджується на зв'язку фольклору з ментальністю народу, акцентуючи комунікативні й функціональні можливості слова, того, що представлено у фольклорі як традиційному мегатексті. Крім того, сучасні зміни в парадигмі фольклористики пов'язані зі змінами самого поняття фольклорного тексту, який набуває значення комунікативного акту й акту культури. Відтак сучасний період вивчення фольклору стає якісно новим порівняно з попереднім етапом

розвитку фольклористики та етнології, зокрема і в слов'янських країнах. Продовжуючи багаторічну співпрацю сербських і українських фольклористів, спеціальний номер «НТЕ» «Сербська фольклористика» відкрив нові можливості для спільних наукових досліджень, покликаних сприяти збереженню та популяризації фольклору в сучасному світі.

Ключові слова: сучасна сербська фольклористика, рецепція, український переклад.

The article is devoted to the reception of contemporary Serbian Folkloristics in Ukraine. The publication of the scientific works of Serbian folklorists in the *“Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics”* journal (2012, no. 2) is submitted in this context. The special issue has been published as a result of a joint international project involving M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, the University of Belgrade and the Institute of Balkan Studies of the Serbian Academy of Sciences and Arts. The number comprises twenty scholarly articles addressing topical issues of a broad interdisciplinary nature and representing the diverse folkloristic interests of various academic and educational institutions in Serbia. The significance of the published work is associated with the attention paid to intangible cultural heritage as a factor of national (Ukrainian and Serbian) identity; at the same time the anthropocentric foundations of contemporary scholarship and a modern approach to the analysis of the folklore text are emphasized. Within contemporary anthropocentric frameworks, particular attention is devoted to the relationship between folklore and the mentality of people, paying attention to the communicative and functional capacities of the word – of that which is represented in folklore as a traditional megatext. Furthermore, current changes in the paradigm of folkloristics are associated with transformations in the very concept of the folklore text, which increasingly acquires the significance of a communicative act and an act of culture. Consequently, the modern stage in the study of folklore constitutes a qualitatively new phase in comparison with the previous period in the development of folkloristics and ethnology, including the Slavic countries. Continuing the long-standing cooperation between Serbian and Ukrainian folklorists, the special issue of *“Folk Art and Ethnology”* journal, called *Serbian Folkloristics*, has opened new opportunities for joint research aimed at the preservation and popularization of folklore in modern world.

Keywords: contemporary Serbian folkloristics, reception, Ukrainian translation.

Вступ. Фольклористичні дослідження сьогодні посідають вагоме місце в славистиці, що пов'язано з увагою, яку приділяють нематеріальній культурній спадщині як чинникові національної ідентичності в умовах глобалізації. Такі студії, що реалізуються в межах міжнародних проєктів, мають інтердисциплінарний характер і вписуються в сучасний європейський науковий контекст. У результаті здійснення спільного проєкту «Славистична фольклористика в Україні та Сербії: сучасні методологічні засади і національні виміри в контексті гуманітарних наук» в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (ІМФЕ) було підготовлено спеціальний номер журналу «Народна творчість та етнологія. Сербська фольклористика» (№ 2/2012). Основним завданням проєкту було дослідження провідних рис славистичної фольклористики в Україні та Сербії наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Серед актуальних питань вивчення народної культури – особливості регіональної й локальної ідентичності, способи реалізації та нові

трансформаційні моделі фольклорного дискурсу тощо. Зміщення інтересу із зовнішнього боку фольклорних явищ на їхній внутрішній аспект, а також удосконалення наукових методів аналізу (зокрема, залучення методів теорії комунікації, етнолінгвістики та структурної антропології) підкреслюють особливу значущість інтердисциплінарних і комплексних підходів. У межах сучасних антропоцентричних ідей особлива увага зосереджується на зв'язку фольклору з ментальністю народу, акцентуючи комунікативні й функціональні можливості слова, того, що репрезентовано у фольклорі як традиційному мегатексті. Крім того, сучасні зміни в парадигмі фольклористики пов'язані зі змінами самого поняття фольклорного тексту, який набуває значення комунікативного акту й акту культури. Відтак сучасний період вивчення фольклору стає якісно новим порівняно з попереднім етапом розвитку фольклористики та етнології, зокрема і в слов'янських країнах, про що свідчать також останні міжнародні конгреси славистів (Белград, Сербія, 2018; Париж, Франція, 2025).

Виклад основного матеріалу. У спеціальному номері журналу «Народна творчість та етнологія. Сербська фольклористика» (№ 2/2012) представлено двадцять праць сербських фольклористів із різних регіональних, наукових і освітніх установ Сербії. Таким чином було окреслено актуальну наукову проблематику більшості наукових центрів, серед яких філологічний факультет Белградського університету, філософський факультет Університету в Новому Саді та філологічний факультет Університету в Крагуєвці, Інститут балканістики САНМ та Інститут літератури і мистецтва в Белграді, а також філософський факультет Університету в Косовській Митровиці й філологічний факультет Університету в Баня-Луці. На різноманітному польовому матеріалі й у межах широкої інтердисциплінарної аналітики свої багатогранні фольклористичні інтереси представили як провідні, так і молодші сербські дослідники – Нада Милошевич-Джорджевич, Марія Клеут, Мир'яна Детелич, Любинко Раденкович, Олександр Лома, Бошко Сувайджич, Деян Айдачич, Бранко Златкович, Зоя Каранович, Валентина Питуліч, Снежана Самарджія, Ліяна Пешикан-Люштанович, Біяна Сикимич, Лідія Деліч, Данієла Петкович, Єленка Пандуревич, Сміяна Джорджевич і Неманя Радулович. Їхні праці сприяли глибшому ознайомленню української наукової спільноти з досягненнями сучасної сербської фольклористики. Л. Раденкович, Б. Сувайджич і Д. Айдачич водночас були кураторами проєкту, а Б. Сувайджич також узяв участь у презентації видання в Києві 2013 року. У складний сучасний період славістичних зв'язків це видання підтвердило плідну традицію спільної співпраці сербських і українських фольклористів та водночас відкрило перспективи для майбутніх наукових контактів.

Варто згадати, що ІМФЕ й раніше зосереджував увагу на подібних виданнях, присвячених сучасним національним фольклористичним / етнологічним школам.

Було підготовлено низку випусків журналу «Народна творчість та етнологія», присвячених, зокрема, фольклористиці в Болгарії, Македонії, Хорватії, Туреччині, а також етнології в Росії, Польщі, Угорщині, Литві, Румунії. Окремі випуски часопису репрезентують етнологію США і Канади, а також Японії. На матеріалі цих видань було підготовлено фундаментальний двотомний збірник «Сучасна зарубіжна етнологія. Антологія» (Київ, 2010).

Я мала нагоду бути координаторкою і працювати над перекладом низки таких видань, присвячених південнослов'янській фольклористиці, зокрема фольклористиці Сербії. З упевненістю можна сказати, що випуск «НТЕ», у якому йдеться про сербську фольклористику, репрезентує цілісний огляд наукових досягнень сучасної славістичної фольклористики та засвідчує дослідження нематеріальної культурної спадщини в аспекті сталого й безперервного розвитку традиції, що в європейській науці дістало назву *sustainable development* і розглядається як умова та базова вимога у сфері культурної традиції. Такий дослідницький фокус особливо виразний у порівнянні з численними студіями повсякденної культурної практики, які нині домінують у європейській (і світовій) етнології та як «нова фольклористика» позначені «антропологічним» вектором і зближуються із соціологією [15, с. 10].

На відміну від цього «нового» напрямку, історико-компаративні дослідження жанрової специфіки фольклору передусім спрямовані на аналіз генетичних джерел і типологічних паралелей усного тексту, виходячи з його текстології. Як провідний напрям сербської фольклористики, такий підхід уможливорює аргументовані наукові узагальнення й висновки, зокрема в межах слов'янської традиції, і водночас гарантує подальше розширення методологічного поля міждисциплінарного комплексного аналізу у сфері сучасної урбаністичної культури та новітніх форм фольклору.

У центрі уваги опинилося вивчення різноманітних проявів сербської національної ідентичності – на рівні мови, народної культури, традиційних видів фольклору, міжетнічних взаємин і ментальності. Варіантне поле епічних жанрів сербського фольклору має особливе значення для розуміння історичної глибини традиційної культури, що своєю чергою визначає самобутність сербської народної культури в ширшому контексті південнослов'янської, балканської та європейської традиції.

Праці, представлені в рубриках «Сербський фольклор у загальнослов'янському контексті», «Міфологічні виміри фольклору», «Фольклорний ентитет культури», «Епічний світ традиції», окреслили широкий тематичний спектр, що розглядається в сербській фольклористиці. Оскільки дослідження слов'янської міфології належить до пріоритетів сучасної славістики, міфологічна компонента як одна з найвиразніших ознак сербської усної традиції опинилася в центрі уваги. Важливо зауважити, що низку досліджень здійснено в межах реалізації наукових проєктів за підтримки Міністерства освіти і науки Республіки Сербія.

Фольклористика філологічної орієнтації, яка трактує фольклор як «усну (народну) літературу», традиційно є основним і класичним напрямом сербської науки. Визнаючи синкретизм фольклору, цей підхід запроваджує визначення фольклорного тексту як повідомлення. Такий підхід, особливо значущий для аналізу обрядового тексту, спирається на досягнення семіотики та етнолінгвістики як лінгвістичних дисциплін, що сприяли розвитку фольклористики. Водночас різні форми необрядового фольклору – казки, наративні пісні, прислів'я та інші жанри – розглядаються в межах ширшої культурної зони, де тривалий час існували контакти між різними національними спільнотами. Це передусім стосується найглибшого шару слов'янської міфології, представленого в різних жанрах фольклору, та його аналізу в компаративному аспекті.

Дослідженню народної прози присвячено статті Любинка Раденковича, Снежани Самарджії, Немані Радуловича, Жарка Треб'ешаніна. У статті «Демонічне весілля в народному переказі. Слов'янські паралелі» Л. Раденкович на матеріалі 35 варіантів проаналізував структуру й міфологічну основу народного переказу про участь людини в демонічному весіллі [16, с. 6–10]. Фольклорний сюжет, зафіксований у багатьох слов'янських народів, відображає елементи весільного обряду; у завершальному акті сватання можна вгадати мотив традиційного переказу.

Проблему амбівалентності типових рис фольклорних «мудраків» як персонажів усних оповідей, а також як маргінальних постатей у патріархальній спільноті висвітлено в статті С. Самарджії [18, с. 89–93]. Значення таких героїв для патріархальної спільноти, за словами авторки, мало історичне й етнографічне підґрунтя, що відобразилося в сюжетному колі традиційних наративів із виразною моральною настановою. Визначивши етнографічне ядро усних новел, дослідниця наголосила на типізації персонажів, а також на стилізації наративного матеріалу.

Образ «неморального героя» в казках простежив Н. Радулович, виходячи з розмежування людського й нелюдського морального кодексу у фольклорному тексті та в такий спосіб знаходячи пояснення «неморальній» поведінці героя щодо противників «іншого» боку, яких репрезентують демони, відьми тощо [17, с. 101–105]. Разом з тим народна етика найвиразніше виявляється в нормативності традиції, особливо помітній у звичаях повсякденного життя. Цей сегмент регулятивності традиційної культури та стабільності народних вірувань можна простежити на прикладі дій і уявлень зі сфери звичаєвої практики, пов'язаних із вагітністю, відповідно до яких у традиційній культурі визначалася стать дитини [22, с. 75–77].

Більшість публікацій у сербському спецвипуску «НТЕ» присвячено широкому колу

проблем епічних пісень і балад. На значенні епічної поезії, зокрема Косовського циклу, свого часу переконливо наголошувала Нада Милошевич-Джорджевич: «Епічна пісня у своєму глибинному, ідейному шарі є “народнимисленням” про події постаті, а її поняття істини настільки складне, що воно забарвлене почуттями, і події мусять бути пристосовані до законів мистецтва». Не випадково Бошко Сувайджич, автор нещодавно опублікованої праці, присвяченої академіку САНУ Наді Милошевич-Джорджевич, виніс ці слова як своєрідний девіз діяльності видатної дослідниці [21, с. 71].

Однією з проблем у вивченні сербської епічної поезії є парадоксальність самого жанрового розмежування епосу й балади в сербській усній традиції. Цю тезу в НТЕ обґрунтувала Нада Милошевич-Джорджевич, наголосивши на «силі епічного імпульсу» як специфіці сербської традиції. На відміну від інших європейських народів баладні теми у сербів вилилися у формі епічної поезії. Ретельне текстологічне прочитання й тонкі спостереження під час аналізу відомого тексту «Дівчина-Косовка» привели авторку до висновку, що це «епічна пісня з типовими ознаками сербської епічної поезії як жанру» [10, с. 84–88]. Найвідоміша балада фактично є лише частиною цілісного традиційного тексту, сформованого епічною ідеєю та історичною подією, поза межами якої вона не існує. Отже, континуїтет епічної ідеї досягається вершинною епічною стилізацією й виражає єдину епічно-історичну думку про національну відповідальність, поєднуючи дві поетичні площини – психологічно-емоційну та героїко-раціональну, синтез яких є характерним для сербської епічної пісні [10, с. 87].

Одним з основних напрямів дослідження етнопоетики фольклорного тексту є аналіз епічних формул. Сербська фольклористика має низку фундаментальних праць із цієї проблематики, що відображено і в спецвипуску. Мір'яна Детелич у статті «Мілман Перрі, Алберт Бейтс Лорд, Джон-Майкл Фоулі: що нам робити з ними» обстоє тезу

про необґрунтованість гомерологічних підходів стосовно сербської десятискладової епіки, де в одному корпусі співіснують і функціонують три основні типи формул («справжні», «рудиментарні» та «у процесі формування»). Відтак, зауважує авторка, генералізація формульної та перформативної теорії може зашкодити дослідженню епіки південних слов'ян. Причину такої односторонньої інтерпретації відомими дослідниками, яка не дає відповіді на найважливіші питання, дослідниця вбачає в мовному бар'єрі, недостатньому знанні Балкан та їх історії, процесів перехрещення традицій і культур [4, с. 59–63].

Методологічно виправданим є аналіз фольклорної формули як динамічного компонента усної літератури – на змістовому та структурному рівні. Такий підхід запропоновано у статті Єленки Пандуревич. Авторка підкреслила, що формула охоплює не лише композиційні конструкції, але й значно глибші шари традиції. З огляду на інтертекстуальність і синкретизм усної традиції, коли фольклорний текст постає як «своєрідний палімпсест», формули виявляються носіями закодованої інформації. У контексті обрядового встановлення зв'язку між небом і землею, а також символічного вибудовування Космічної осі (*axis mundi*) Пандуревич розглядає архаїчну магічну формулу «голосом – до неба, сльозом – до землі» як синтагму, вбудовану в низку сюжетних моделей із мотивом «великого плачу». Дослідниця доходить висновку, що основне семантичне ядро формули пов'язане з етнографічним матеріалом і обрядовим замовлянням, завдяки чому воно збереглося, попри високий ступінь поетичної стилізації [11, с. 45–49].

На рівні формул виявляється поетика жанру. Про це йдеться в статті Марії Клеут, яка зазначає, що особливий формульний вислів є однією з жанрових характеристик сліпецьких пісень [8, с. 17–21]. Виокремлено три критерії, які визначають такі пісні як окремий жанр ліричної поезії: вербальна й музична складова ритуалу прохання милос-

тині (певний час, місце й модель поведінки), функціональність пісні, а також її поетичні характеристики з відчутним впливом біблійної традиції.

Християнські мотиви опинилися також у центрі уваги Валентини Питуліч, яка на прикладі культу святих простежила їхню присутність майже в усіх жанрах сербської усної творчості [14, с. 71–74]. У своєму аналізі авторка виходить із міфологічних мотивів у ліричних піснях як слідів «дохристиянського часу» й наводить пісні «Женидба сьайного місяця» та «Святі ділять благо». Далі вона вказує на постаті князя Лазаря і святого Сави як архетипні образи святих в епічній пісні, де культ святого постає як ідея жертви. Простежується транспозиція святих у різних історичних умовах, коли вони з'являються в тексті, щоб учинити диво, перемогти хтонічні сили (в образі турків) або застерегти від майбутніх нещасть і випробувань. У легенді з Косова і Метохії участь у Косовській битві постає як ініціація воїна й умова його посвячення. Саме епічна пісня найповніше відображає культ святих і підкреслює сакральність Косовської битви як шляху до посвячення. Аналіз матеріалу з погляду етнопсихології дозволив авторці наголосити на тривалості релігійного архетипу й дійти висновку, що сучасна людина успадкувала світогляд народного співця.

Генезу одного з найпопулярніших у сербській усній поезії мотивів – про змія-нареченого – розглядає Славиця Гароня-Радованац [2, с. 50–54]. Аналізуючи варіанти, записані Вуком Караджичем, у синхронічній перспективі, а поетичні джерела XVIII–XX ст. – у діахронічній, авторка встановлює паралелі між піснями більш пізнього часу та епічною поезією. Спираючись на праці Нади Милошевич-Джорджевич, Гароня-Радованац зауважує розпад колись цілісної поетичної і прозової теми, з якої виокремився вступний сегмент із мотивом зачаття від чарівної риби, присутній колись у восьми-складових піснях на території Воєнної границі та в найдавніших десятискладових

записах Ерлангенського рукопису. З огляду на архетипну амбівалентність змія і риби, указується на структурні паралелі між фольклорними жанрами, а також на магічну спрямованість обрядових пісень із тим самим мотивом у болгарській і македонській традиціях.

Сліди обрядової сепарації в епічних піснях про одруження розглядала Данієла Петкович, наголошуючи на їхній ритуальній основі [12, с. 55–58]. Використовуючи положення теорії ван Геннепа, дослідниця підкреслює, що в піснях обрядова ініціація тематизується відповідно до епічної моделі й з урахуванням фрагментів обрядової практики.

Кілька статей присвячено народній демонології, зокрема пісням, у яких з'являються віли. Коло пісень про «сутичку героя (Марка Кралевича та Бановича Секули / Сібинянина Янка) з вілою навколо встановлення намету» опинилося в центрі уваги Лідії Делич [3, с. 41–44]. Науковиця розглядає варіанти з погляду давніх (космогонічних та ініціаційних) моделей і символічних значень у контексті обрядово-звичаєвої традиції пісень у колі, що свідчить про архаїчність цього сюжетного зразка.

Сутичка героя з вілою є предметом аналізу також у статті Деяна Айдачича [1, с. 11–16]. Дослідник зосередив увагу на ліричних та епічних піснях південнослов'янської традиції, у яких з'являються віли – демони природи. Звертається увага на їхні назви відповідно до сфери дії (гірські, лісові, водяні істоти), а також на атрибути й функції. Розкриваючи міфологічний шар пісень, у яких проєктуються елементи соціальної і психологічної реальності, Айдачич доходить висновку, що деміфологізація та реміфологізація змісту здійснюються відповідно до принципів історичної поетики певного фольклорного жанру.

Виходячи з позицій компаративно-лінгвістичного методу, відомий дослідник Александар Лома у статті «Святогор і Марко Святогорац» [9, с. 22–29] доповнив прийоми внутрішньої реконструкції фольклор-

ного тексту дослідженнями типологічного характеру та зовнішньою реконструкцією. Припущення існування «прабатьківщини усної поезії» на підставі етимологічної відповідності поетичних формул в епічній традиції південних і східних слов'ян привело Лому до тези про їхню «спільну усно-поетичну спадщину». Для реконструкції фрагмента спільної слов'янської героїчної і міфологічної поезії, стверджує автор, важливе значення мають точки дотику форми і змісту також у неслов'янських традиціях. У цьому контексті Лома наводить широкі типологічні паралелі та здійснює компаративний аналіз з архаїчними традиціями.

Семантичну реконструкцію як «найважливішу» й базову складову аналізу не лише конкретних культурних текстів, а й цілісної картини світу, що стоїть за ними, виокремлюють сучасні дослідження слов'янської міфології. Особливої ваги набуває послідовність аналізу, коли внутрішня реконструкція генетично споріднених традицій передують типологічному розгляду неспоріднених. Ця логіка особливо виразно простежується в лінгвістичних дослідженнях. Компаративно-історичний підхід у мовознавстві підкреслює, що під генетичною єдністю слід розуміти не одну спільну «прамову», подібно до «спільної усної поезії», а мовний союз із тісною пов'язаністю всіх його членів у різні історичні періоди. Таким чином, порівняльно-історична реконструкція має на меті аналіз не лише успадкованих мовних явищ, а й результатів можливих паралельних змін та їхніх проявів на рівні конвергентних мовних подібностей. Отже, попри те, що праці представників класичної «міфологічної» школи у фольклористиці (зокрібно В. Міллера й Г. Халанського) мають велике значення для історії славистики та фольклористики, сьогодні вони (а стаття Александра Ломи виходить саме з такого надбання) навряд чи можуть розглядатися як релевантне й надійне джерело наукової інформації.

З погляду дослідницької методології цікавим, хоча також дискусійним, є дослідження

Зої Каранович [7, с. 35–40], у якому здійснено спробу виявити подібності між архаїчними міфами та сербською народною поезією, зокрема простежити сліди прабатьківського інцесту та його заборону. Авторка шукає паралелі між міфами й сербськими народними піснями, які трактує як «аналогічні», розглядає співвідношення між образом царя Стефана в низці пісень та історичною постаттю Стефана Душана, а також зіставляє їх із міфічним героєм Степаном / Стефаном-баном як супротивником Перуна. Ритуальну основу міфічного мотиву дослідниця вбачає в обрядовій традиції, зокрема в новорічних обрядах, а також в обрядових нарративних і ліричних піснях. Зауважується, що пісні відображають намір інцесту, але водночас і його заборону як умову соціалізації. У такий спосіб фольклорний текст у праці Каранович постає в міфологічному аспекті й передусім у контексті історико-типологічної теорії В'ячеслава Іванова та Володимира Топорова, а також історико-соціальної теорії Мірчі Еліаде. Водночас, якщо виходити з притаманних самому епосу міфічних й поетичних традицій, можна дійти висновку про власну специфіку сербської фольклорної дійсності.

Розбіжність між історіографією та усною народною хронікою відзначив у своїй статті Бранко Златкович, розглядаючи різні види усного й писемного матеріалу про боротьбу за визволення Сербії в XIX ст. [6, с. 80–83]. Автор проаналізував специфіку передавання історичних фактів у жанрі епічних народних пісень та анекдотів, звернувши увагу на процеси усної стилізації історичних подій і постатей, їхню трансформацію відповідно до суб'єктивної позиції наратора, а також залежність від процесів меморіалізації. Праця є особливо важливою з погляду методології сучасних досліджень фольклорної нарації в галузі так званої *oral history*.

Винятково важливу роль епічного співця як репрезентанта суспільних настанов спільноти в збереженні традиції і формуванні культурної ідентичності порушив Бошко Сувайджич [20, с. 64–70]. Роль народного

співця як «міфічної» постаті та місце епічного співу під гусли є значущими як форма «епічно-історичної пам'яті». Водночас у сучасному суспільстві, зауважує Сувайджич, за змінених обставин і трансформації етнокультурних функцій потреба такого виконання зменшується. Проте залишається необхідність зберегти усне епічне слово, яке становить підвалину сербської національної і культурної ідентичності. Підтримувати традицію в нових умовах допомагають сучасні польові дослідження репертуару гусярів. За словами Сміяни Джорджевич, сьогодні в локальних традиціях у межах «тенденцій творення репрезентативного / канонічного образу» в репертуарі виокремлюються елементи, що формують «прихований» компонент [5, с. 94–100]. Серед них називаються пісні вторинного (прихованого) репертуару – «некласичні» й без виразного епічного змісту (авторські, жартівливі, ліричні, новостворені тощо), які, проте, по-своєму слугують збереженню традиції.

Динаміку традиції в контексті сучасного фольклорного процесу розглядають праці Біяни Сикимич і Ліляни Пешикан-Люштанович. Сикимич на матеріалі загадок порівняла структурну й мовну специфіку традиційних (народних) текстів із сучасними питальними формами, підкресливши

визначальне значення «загадкового контексту» [19, с. 30–34]. На актуалізацію фольклорного тексту в сучасній культурі, зокрема на використання ляльки в сучасному сербському театрі, указує Ліляна Пешикан-Люштанович [13, с. 78–79]. У центрі її уваги – багаторазово відзначена нагородами лялькова вистава «Міфи Балкан» сучасного драматурга Славолюба Станковича, що відображає обрядову практику, коли лялька в традиційній культурі балканських слов'ян використовувалася в різних ритуальних формах.

Висновок. Отже, журнал «Народна творчість та етнологія. Сербська фольклористика» (№ 2/2012) представив читачеві широку й різноманітну палітру наукових досліджень фольклорної традиції Сербії, засвідчивши високий рівень і авторитет сербської фольклористичної школи в міжнародній славістиці. Видання продемонструвало комплексний та міждисциплінарний підхід до аналізу фольклорного тексту, актуальність польових студій і увагу до носія фольклорного знання. У статтях наголошено на питаннях збереження нематеріальної культурної спадщини, де одним із головних принципів є тяглість традиції та її розвиток у нових умовах. Це завдання успішно розв'язує сучасна сербська фольклористика.

Джерела та література

1. Айдачич Д. Віли в народних баладах балканських слов'ян. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 11–16.
2. Гароня-Радованац С. Мотив змії-нареченого в сербській усній поезії. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. № 2. С. 50–54.
3. Делич Л. Сутичка героя з віолою через побудову намету. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 41–44.
4. Детелич М. Мільман Перрі, Альберт-Бейтс Лорд та Джон-Майлс Фоули: що нам робити з ними. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. № 2. С. 59–63.
5. Джорджевич С. Методологічні проблеми територіального дослідження фольклору: репертуар гусярів. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. № 2. С. 94–100.
6. Златкович Б. Історіографія та усна народна хроніка. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 80–83.
7. Каранович З. Братсько-сестринський інцест: між ієрогамією та гріхом кровозміщення (на прикладі пісень про намір царя Стефана одружитися із сестрою). *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 35–40.

8. Клеут М. Обряд обдаровування, або Огляд пісень сліпців-жебраків. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 17–21.
9. Лома А. Святогор та Марко Святогорець. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 22–29.
10. Милошевич-Джорджевич Н. Поняття історичної балади та епічна народна пісня «Дівчина Косовка». *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 84–88.
11. Пандуревич Є. Нашарованість однієї метафори. Голос та сльози як axis mundi. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 45–49.
12. Петкович Д. Залишки обряду сепарації в епічних піснях про весілля. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 55–58.
13. Пешикан-Люштанович Л. Лялька і обряд. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 78–79.
14. Питуліч В. Култ святителя в сербській народній традиції. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 71–74.
15. Раденковић Љ. Поглед на словенску фолклористику. *Словенски фолклор и фолклористика на размеђи два миленијума / Љ. Раденковић (ред.)*. Београд : САНУ-Балканолошки Институт, посебна издања. 191, 2008. С. 7–11.
16. Раденкович Л. Демонічне весілля в народних переказах. Слов'янські паралелі. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 6–10.
17. Радулович Н. Кодекс «іншого світу» і проблема неморального героя в казках. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 101–105.
18. Самарджія С. Мудреці сербських народних новел. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 89–93.
19. Сикимич Б. Традиційна загадка і варіанти її відгадок. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 30–34.
20. Сувайджич Б. Співець і культурний ідентитет. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 64–70.
21. Сувајцић Б. Нада Милошевић-Ђорђевић (1934–2021). *Живот и стваралаштво жена чланова Српског ученог друштва, Српске крајевске академије и Српске академије наука и уметности*. Београд, 2023. Т. 3. С. 71–117.
22. Треб'ешанин Ж. Передбачення статі дитини. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 2. Спецвипуск : Сербська фольклористика. С. 75–77.

References

1. AIDACHYCH, Deian. Nixies in the Folk Ballads of the Balkan Slavs. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 11–16 [in Ukrainian].
2. GARONIA-RADOVANATS, Slavitsa. Motif of a Serpent-Bridegroom in the Serbian Verbal Poetry. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 50–54 [in Ukrainian].
3. DELYCH, Lidiia. Quarrel of Hero with Nixie through Erection of Tent. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 41–44 [in Ukrainian].
4. DETELYCH, Miriana. Milman Parry, Albert-Bates Lord and John Miles Foley: What are We to do with Them. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 59–63 [in Ukrainian].
5. DZHORDZHEVYCH, Smiliana. Methodological Problems of Local Folklore Researches: Guslar Repertoire. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 94–100 [in Ukrainian].
6. ZLATKOYCH, Branko. Historiography and Verbal Folk Chronicle. The Epic World of Tradition. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 80–83 [in Ukrainian].
7. KARANOVYCH, Zoia. Brother-Sister Incest: Between Hierogamy and Sin (As Exemplified by the Poems about Tsar Stefan's Intention to Marry His Sister). *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 35–40 [in Ukrainian].
8. KLEUT, Mariia. Rite of Bestowal, Or a Survey of Blind Mendicants' Songs. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 17–21 [in Ukrainian].
9. LOMA, Aleksandar. Russian Sviatohor and Serbian Mark of the Holy Mountain (Marko Svetogorac). *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 22–29 [in Ukrainian].
10. MYLOSHEVYCH-DZHORDZHEVYCH, Nada. Concept of Historical Ballad and Epic Folk Song «A Kosovka-Girl». *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 84–88 [in Ukrainian].
11. PANDUREVYCH, Yelena. The Complexity of a Metaphor. Voice and Tears as the Axis Mundi. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 45–49 [in Ukrainian].

12. PETKOVYCH, Daniela. Remnants of Separation Ceremony in the Epic Bridal Songs. 3. Folklore Cultural Entity. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 55–58 [in Ukrainian].
13. PESHYKAN-LIUSHTANOVYCH, Liliana. Doll and Rite. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 78–89 [in Ukrainian].
14. PYTULICH, Valentyna. The Saint's Cult in Serbian Folk Tradition. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 71–74 [in Ukrainian].
15. RADENKOVIĆ, Ljubinko. Pogled na slovensku folkloristiku [A View of Slavic Folkloristics]. In: Ljubinko RADENKOVIĆ, ed. *Slovenski folklor i folkloristika na razmedji dva milenijuma [Slavic Folklore and Folkloristics at the Turn of Two Millennia]*. Beograd: SANU – Balkanološki Institut, Posebna izdanja 191, 2008, pp. 7–11 [in Serbian].
16. RADENKOVIĆ, Ljubinko. Demonic Wedding in the Folk Legends. Slavic Parallels. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 6–10 [in Ukrainian].
17. RADULOVYCH, Nemanja. Codex of the «Another World» and the Problem of the Immoral of a Hero. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 101–105 [in Ukrainian].
18. SAMARDZHYYA, Snezhana. Wise Men of the Serbic Folk Short Stories *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 89–93 [in Ukrainian].
19. SYKYMYCH, Biliana. A Traditional Riddle and Set of Solutions of a Riddle. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 30–34 [in Ukrainian].
20. SUVAIDZHYCH, Boshko. The Singer and Cultural Identity. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 64–70 [in Ukrainian].
21. SUVAIDZHYCH, Boshko. Nada Milošević-Đorđević (1934–2021). In: Ljubomir MAKSIMOVIC, Zoran KNEZEVIC, Nada MILOSEVIC-DJORDJEVIC, eds. *Život i stvaralaštvo žena članova Srpskog učenog društva, Srpske kraljevske akademije i Srpske akademije nauka i umetnosti [The Life and Work of Women Members of the Serbian Learned Society, the Serbian Royal Academy and the Serbian Academy of Sciences and Arts]*. Beograd, 2023, vol. 3, pp. 71–117 [in Serbian].
22. TREBIESHANYN, Zharko. Predicting the Sex of a Child. *Folk Art and Ethnology: Serbian Folkloristics*, 2012, no. 2, pp. 75–77 [in Ukrainian].

Конфлікт інтересів

Авторка не має потенційного конфлікту інтересів, який би міг вплинути на рішення про опублікування цієї статті.

Використання штучного інтелекту

Не використовувався.

Отримано / Received 19.02.2026

Рекомендовано до друку / Recommended for publishing 03.03.2026

Опубліковано / Published 04.03.2026